

Oponentský posudek na diplomovou práci

Autor práce: **Bc. Andrea Hnízdová**

Název práce: „**Cti otce svého i matku, abys dlouho žil n zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh**“ (Ex 20,12). **Požadavek nebo přežitek?**

Rok odevzdání: 2013

Formální stránka

Formální a grafické zpracování předloženého textu i její rozsah odpovídají požadavkům kladeným na diplomovou práci. Pravopis a syntax je obvykle v pořádku, jen na některých místech se objevuje hovorový styl, který pak ovšem znesnadňuje porozumění textu. Srov. např. „tyto páry zůstávají formálně nesezdání...“ (s. 46); „Někdy (řeč je o prarodičích) odmítají styk s pravnoučaty kvůli strachu, že dítě bude vychovááno jinak, než jaké jsou představy rodičů“ (s. 28) aj.

Obsahová stránka

Autorka práce v abstraktu tvrdí, že „se zaměřuje na prezentaci významu a smyslu IV. přikázání Desatera v dnešní době“, přičemž „vychází ze starozákonního výkladu tohoto přikázání“, což koresponduje s názvem práce. Práce má tři velké kapitoly, z nichž první se má věnovat významu 4. přikázání Desatera ve starozákonní době, druhá současné podobě manželských a rodinných vztahů a konečně třetí 4. přikázáním a jeho smyslem dnes, čili otázkou, zda se jedná o „trvalý požadavek, nebo přežitek“. Až posud je práce srozumitelná. Jakmile však čtenář začne číst samotný text práce, velmi rychle se v něm ztratí.

1. kapitola

Autorka tvrdí, že vychází ze starozákonního výkladu 4. přikázání Desatera. Bohužel když autorka hovoří o Starém zákoně, ukazuje, že tento text je jí cizí a že starozákonní text Desatera pravděpodobně ani nečetla, neboť tvrdí, že Bůh slíbil Mojžíšovi na hoře Sinaj, že nesešle na lidstvo potopu nebo že „před každým požadavkem je připomenuto zachraňující a osvobozující jednání Boha pro Izrael“ (s. 7). Text kapitoly 1.1 (nazvaný záhadně „Desatero jako cesta ke svobodě“) je volnou směsicí jednovětvých tvrzení, která na sebe nijak nenavazují. Autorka se nezabývá ani podobou Desatera, nereflektuje různá možná dělení přikázání či jejich podobu. Znění přikázání přebírá z *Života z víry*, a to včetně výkladových závorek, aniž by svou volbu odůvodnila. Přesto o stránku později tvrdí, že je „potřebné obeznámení se s jeho doslovným zněním“. Když pak autorka na s. 11 tvrdí, že „Starý zákon píše, že nejmenší společenskou jednotkou je rodina“, dospěje čtenář k názoru, že autorka patrně jen nekriticky přejímala věty ze sekundární literatury, aniž by se zamyslela nad jejich smyslem a aniž by jim rozuměla.

Autorčina tvrzení jsou opřena o (nesprávně pochopenou) sekundární literaturu, která je až na jednu výjimku etická, nikoli biblistická. Vzhledem k množství literatury, ať už české či zahraniční, která se k tématu Desatera v knihovně Teologické fakulty nachází, je toto opomenutí zásadní. Jediný starozákonní komentář, který autorka bere v potaz, jsou *Výklady ke Starému zákonu* od Starozákonní překladatelské komise, které jsou natolik stručné, že jako jediný podklad k jedné ze tří hlavních kapitol diplomové práce nemůže stačit. Autorce tak zcela uniká, o co ve 4. přikázání „ve starozákonním smyslu“ jde, celá první kapitola je plná omylů a nepřesných vyjádření a nemá žádnou výpovědní hodnotu. Je pak obtížné na něčem takovém stavět další kapitoly práce.

2. kapitola

Druhá kapitola nese název „Současná podoba manželských a rodinných vztahů“. Samotný název je překvapivý, protože nikde není jasně vysvětleno, co má 4. přikázání společného s obecně manželskými a rodinnými vztahy. Tato otázka zůstává nevyřešena i dále, když autorka od mezigeneračních vztahů přechází k manželským vztahům mezi partnery, jako by 4. přikázání obecně řešilo rodinnou otázku jako takovou. Má-li být vztaženo 4. přikázání Desatera na celou rodinu oprávněně, musí být patřičně odůvodněno, zvláště jedná-li se o hlavní téma práce. K tomu by bylo také třeba vysvětlit, jak se k rodinnému životu vztahují přikázání 6. a 9.

I když autorka přechází od biblického textu k tématu, které by jí mělo být patrně bližší, tj. k současné podobě rodiny, její tvrzení jsou i zde velmi zkratkovitá a matoucí. Zdá se např., jako by podle ní existovaly dva základní modely rodiny – model starozákonní a model rodiny v Československu, resp. České republice po roce 1989 (srov. s. 17). Podobně vyznívá i Tabulka č. 1 (s. 1), kde autorka ukazuje „základní charakteristiky tradiční, moderní a postmoderní rodiny“, aniž by tyto pojmy patřičně vysvětlila, a když v textu (s. 29) o této tabulce hovoří, zmiňuje rozdíly ve vývoji tradiční starozákonní rodiny až po rodinu současnou. Autorka zde používá pojmy bez hlubšího vysvětlení a srovnává zkratkovitě a bez argumentace něco, co lze srovnat jen obtížně a po patřičném vysvětlení pojmů (jaký je vztah mezi starozákonní, tradiční, moderní a postmoderní rodinou? Co je to za typy rodiny?).

Autorčina tvrzení jsou velmi paušální a neopírají se o fakta – srov. s. 20, 22, 23, 29 aj. Z různých vyjádření lze citovat jako příklad následující: „Otec i matka by měli své dítě vychovávat ve jménu Božím a to tak, že jej mohou kárat, ale i bít. Tím mu pomohou od negativních vlastností, které Hospodin nemá rád“ (s. 13). Kde autorka vzala toto tvrzení? Je schopna to něčím doložit? Jinde píše: „Problémem je, že tradiční jistoty, návody a otázky, na které je potřeba v průběhu života odpovídat, již hledáme v dnešní době těžce. Lidé musí být nezávislí, osvobození od všech pout, která je omezují... je ceněna kvalifikace a flexibilita, nikoliv rodina...“ (s. 20). I pokud je text převzat ze sekundární literatury uvedené na konci odstavce (potom ale autorka přebírá dva dlouhé odstavce z jediné knihy), chybí odůvodnění těchto tvrzení, která následně vyznívají velmi obecně a jen obtížně si lze pod nimi představit něco konkrétního. Podobně působí např. věta: „Mládí se však stává samoúčelnou hodnotou a úcta ke stáří klesá“ (s. 21). Některá tvrzení budí tak, jak jsou uvedena, spíše úsměv, např. „Křesťanská etika poukazuje na rodičovskou autoritu jako na kladný aspekt při výchově dětí, protože poslušné a vychované dítě je i dítětem šťastným“ (s. 56).

Tato a mnohá jiná tvrzení nelze jen opsat z literatury. Čtenář očekává od této kapitoly stručný a přesný rozbor změn ve společnosti za jasně vymezenou dobu posuzovaný podle předem daných a jasných kritérií. Místo toho se setká jen s velkým množstvím vět a odstavců opsaných a přeformulovaných na základě sekundární literatury. Jednotlivé autorčiny výpovědi nemají žádný jasný sled, autorka nepostupuje podle žádného srozumitelného klíče. Text je spíše chaotickým a nesystematickým hromaděním různých hodnocení nějakých změn ve společnosti, přičemž není jasné, v jakém časovém období, v jaké společnosti ani podle jakých kritérií. Když autorka v úvodu píše, že „se zaměřuje na proměnu vztahu mezi rodiči a dětmi“ (s. 5), není tato proměna nikde jasně zmapována. Vzápětí píše, že tak činí „na základě požadavku 4. přikázání“, ovšem vůbec se jí v předchozí kapitole nepodařilo zjistit, co tímto požadavkem je a jak vlastně s tímto přikázáním naložit.

Skutečnost, že autorka nekriticky přebírá různá tvrzení, aniž by jim opravdu rozuměla a dokázala je interpretovat, dokládají i vložené grafy. Na tyto grafy v textu neexistuje žádný odkaz, a není tedy zřejmé, co přesně mají ilustrovat. V textu také nejsou nikde interpretovány, naopak tvrzení v textu někde odporují tomu, co grafy ukazují. Lze se například ptát, zda je graf č. 2 na s. 24 opravdu dokladem zvyšujícího se počtu rozvodů, či zda je graf č. 1 opravdu dokladem propadu plodnosti (má-li jej ilustrovat)? Tvrzení „výrazně narostla střední délka života“ se v práci vypovídá o jaké době? Od roku 1989 nebo od doby starozákonní? V obojím případě by bylo tvrzení přinejmenším diskutabilní a bylo by třeba je doložit. Grafy č. 3 a 4 jsou stejné, mají jen odlišný nadpis („Průměrný věk matky při porodu 1. dítěte v letech 1995-2005“ a „Porodnost od roku 1955-2005“). Jelikož jednotlivé osy nejsou popsány či vysvětleny, není jasné, co čísla představují. Co je to např. „porodnost v %“? Nemá autorka spíš počet dětí na jednu ženu?

Autorčina slova často vyznívají jako velmi laciná kritika dnešní společnosti bez jakéhokoli hlubšího zamyšlení nad problémem a mnoho tvrzení je na hranici srozumitelnosti, nebo i za ní. Co například znamená přesně vyjádření: „Ctnost již nezávisí na víře, nýbrž na zrození, existují pouze svobodní jedinci. Nerovnost mezi tím, kdo věřil a kdo nevěřil, již neplatí, protože všichni jsou si rovni povinnostmi. Lidská mravní odpovědnost se osvobodila od pout náboženství a považovala se za součást nové ekonomie světové závislosti... Rodina je tímto poznamenána a podle odborníků prochází krizí.“ (s. 23) Kromě toho, že není jasné, koho má autorka na mysli „odborníky“, je text opravdu nesrozumitelný.

3. kapitola

Když čtenář začíná třetí kapitolu, na jedné straně si této změny nevšimne, protože i zde se setká s velmi dlouhým textem, který vznikl spojením nejrůznějších úvah a citací na téma „křesťanské pojetí rodiny“. Na druhé straně tato kapitola nemá žádný jasně vymezený vztah ke kapitolám předchozím (ostatně stejně jako neexistuje jasná obsahová návaznost mezi kapitolou 1 a 2). Čtenář se tak zcela oprávněně ptá, co má křesťanské pojetí rodiny společného se 4. přikázáním. Kromě toho, stejně jako v 2. kapitole, i zde je téma prezentováno nesystematickou kompilací parafrází z různých textů a dokumentů katolické církve.

Na nekritickou četbu pramenů lze poukázat např. na začátku podkapitoly 3.3 (s. 63), kde autorka píše: „Podle II. vatikánského koncilu se dnešní doba vyznačuje velkými proměnami v hospodářském, ale i společenském životě“. Jestliže v jiné části práce hovořila o změnách v 80. a 90. letech a uváděla též data ze 3. tisíciletí, působí toto tvrzení, jako by si autorka neuvědomovala, kdy II. vatikánský koncil probíhal a o čem hovořil, a co je tedy v jeho textu „dnešní doba“ a o jakých proměnách a o jaké společnosti koncil hovoří. Následně píše, že „Tradiční patriarchální rodiny, kmeny, vsi a rozmanité skupiny díky tomuto procesu procházejí hlubokými proměnami“. Chce snad autorka říci, že patriarchální rodina, kmeny, vsi a další skupiny prošly v 2. polovině 20. století velkou proměnou? A to dokonce v České republice? Následuje radikální tvrzení: „Proces socializace podporuje vznik nových vztahů, které však nepomáhají osobnímu zrání a silným citovým poutům, nýbrž vedou ke vztahům, které jsou často velmi povrchní a nestálé. Tyto vztahy jsou přímým protikladem IV. přikázání Desatera...“ Myslí autorka toto své tvrzení opravdu vážně? Když na další straně autorka píše, že „Budoucnost lidstva závisí na rodině, a proto je velmi důležité a naléhavé, aby každý člověk dobré vůle usiloval o udržení a uhájení hodnot a požadavků tradiční rodiny“, má tím na mysli, že bychom se měli vrátit ke starozákonnímu modelu rodiny? (a co to vlastně je?) Tato stránka je jedním z příkladů toho, že autorka opět srovnává nesrovnatelné a opisuje z literatury bez pokusu čtenému a parafrázovanému textu porozumět.

Dojem značné nesystematičnosti umocňuje i skutečnost, že práce má velmi málo podkapitol a chybí v ní podrobnější členění. Když odhlédneme od „shrnutí“, která se nacházejí na konci každé kapitoly, je obsah práce o 68 stranách čistého textu rozdělen do 9 podkapitol: každá podkapitola má tedy průměrně přes 7 stran. Sedm stran souvislého nepřerušovaného textu vyžaduje od autorky jasné a srozumitelné vyjadřování a argumentaci, aby čtenář stále věděl, o čem hovoří a k čemu chce dospět, což u této práce chybí. Toho se v práci čtenář nedočká; čeká jej naopak průměrně 7 stran souvislého textu volných asociací na dané téma. Na konci celé práce si pak čtenář klade otázku, čeho autorka chtěla svou prací dosáhnout – práci chybí koncepce, chybí jí jasné stanovení problému, metodika i správná volba pramenů a literatury.

Jednotlivá shrnutí na konci každé kapitoly jsou sestavena formou odrážek. Autorka tím nevytváří syntézu či závěr, jen v bodech opakuje výše řečené a potvrzuje roztržštěnou povahu obsahu. Forma odrážek je pro závěr (jako i pro celou kvalifikační práci) velmi nevhodná. Autorka má prokázat schopnost umět se odborně, věcně a souvisle vyjadřovat a tato schopnost se očekává především v závěrech a shrnutích. Pojmout shrnutí na konci kapitoly formou odrážek je typické pro středoškolské učebnice či skripta, ve vysokoškolské kvalifikační práci je nepochopitelné.

Práce s literaturou

Práce vykazuje nedostatky i v zacházení se sekundární literaturou. Najde jen o nesystematickou volbu textů, nýbrž i o jejich formální zpracování a citace. Nahlédneme-li do seznamu použitých zdrojů, hned první položka je zapsána velmi neobvykle. Za „autora“ je označena „Apoštolská adhortace Jana Pavla II.“, jako název je uvedeno „Familiaris consortio...“. Tento text je kromě toho v textu označován zkratkou „FC“, která není nikde vysvětlena. Podobně je za autora „Gaudium et spes“ označena „Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě“ (kterou ostatně autorka niky zkratkou neuvádí). Na tyto nedostatky upozorňuji proto, že ukazují na skutečnost, že autorka nevěděla, co která slova znamenají (adhortace, konstituce), a kdo je autorem těchto textů, jinak by nemohla jako autora uvést část názvu textu.

V seznamu biblických zkratk autorka uvádí „Lukáše“, „Matouše“ „Koloským“, což jsou nepřesná a „lidová“ označení knih, a dokazuje tak i na těchto jinak ne příliš zásadních částech práce, že není schopna se odborně a přesně vyjadřovat, jak je to ostatně patrné i ze samotného textu práce.

Celkové hodnocení

Práce nemá jasnou koncepci, argumentace je mizivá nebo žádná a nevede k žádným závěrům, text je volnou směsí vět či odstavců a velmi mizivě nebo vůbec podložených úvah na téma rodinných vztahů. Za jednotlivými větami a odstavci se často neskryvá žádný smysl. Práce tak také nemůže dojít k žádnému závěru. Informace jsou nesystematicky převzaty ze sekundární literatury, aniž by autorka tomu, co píše, rozuměla. Jednotlivá tvrzení jsou často mylná, zavádějící, nepřesná, tendenční a nepodložená.

Vezmeme-li v potaz *Metodickou pomůcku ke zpracování závěrečných prací* Tomáše Vebera a Petra Baumana a srovnáme-li předloženou práci s tím, co se podle této příručky od diplomandky očekává, dojdeme k závěru, že práce nesplňuje požadavky kladené na diplomovou práci v žádném z bodů.

Jelikož se mi nikde v celé práci nepodařilo najít žádnou kvalitu či přínos, kterým by si práce zasloužila alespoň dobré hodnocení (3), doporučuji, aby práce nebyla obájena. Domnívám se, že tato práce neodpovídala ani minimu toho, co by měl absolvent magisterského oboru Etika v sociální práci být schopen vytvořit. Zda se autorce podaří práci obhájit, bude záviset na tom, zda diplomandka přesvědčí komisi, že práce obsahuje něco, co by si lepší hodnocení zasloužilo a co oponentovi uniklo.

České Budějovice, 13. května 2013

Adam Mackerle